

УДК 321.01.

Мельник В.В.

к.е.н. доцент кафедри економіки та
суспільно поведінкових наук
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

НЕОБХІДНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНО – ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ.

У статті розглянуто складові економічного розвитку та державне регулювання цих процесів. Виокремлено базові напрямки державного регулювання розвитку економіки. Доведено необхідність впровадження в Україні європейських стандартів життя та вихід країни на провідні позиції у світі. Досліджуються питання щодо застосування механізмів регулюючого впливу держави на господарську діяльність.

Розглянуто способи та форми державного регулювання, а також обґрунтована необхідність застосування засобів державного регулювання.

Розглянуто стратегічні напрями модернізації економіки України на державному рівні. Обґрунтовано необхідність державного управління процесами модернізації в економіці. Представлено такі основні напрями державної політики у сфері модернізації економіки, як фінансова, інноваційна, соціальна, зовнішньоекономічна, а також політика у сфері розвитку внутрішніх ринків та інфраструктури.

Визначено, що реальне відродження економіки України відбудеться тільки за цілеспрямованого та усвідомленого зосередження на її національній специфіці, що означає повернення до кращих історичних традицій, які склалися в свій час у національній економічній моделі .

Доведено вирішальне значення історичного та економічного підґрунтя при виборі моделі розвитку національної економічної системи.

Ключові слова: модернізація, економіка, територія, регіон, управління, інновації, інфраструктура, держава, політика, стратегія.

НЕОБХОДИМОСТЬ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ В ОБЕСПЕЧЕНИИ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ

Мельник В.В.

В статье рассматриваются составляющие экономического развития и государственного регулирования этих процессов. Выделены базовые направления государственного регулирования развития экономики. Доказано необходимость вхождения в экономику Украины европейских стандартов жизни и выход страны на лидирующие позиции в мире. Исследуются вопросы связанные с использованием механизмов регулирующего влияния государства на хозяйственную деятельность.

Рассмотрены способы и формы государственного регулирования а также обосновано необходимость использования средств государственного регулирования.

Рассмотрены стратегические направления модернизации экономики Украины на государственном уровне. Обосновано необходимость государственного управления процессами модернизации в экономике. Представлены такие основные направления государственной политики в сфере модернизации экономики, как финансовая, инновационная, социальная, внешнеэкономическая, а также политика в сфере развития внутренних рынков и инфраструктуры.

Определено что реальное возрождение экономики Украины состоится только при целеустремленном и осознаном сосредоточении на ее национальной специфике, которая означает возвращение к лучшим историческим традициям, которые сложились в свое время в национальной экономической модели.

Доказано решающее значение экономической и исторической основы при выборе модели развития национальной экономической системы.

Ключевые слова: модернизация, экономика, территория, регион, управление, инновации, инфраструктура, государство, политика, стратегия.

THE NECESSITY OF STATE REGULATION TO ENSURE SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT

Melnik V.V.

The article describes the components of economic development and state regulation of these processes. There are highlighted the basic directions of state regulation of the economy. The necessity of introduction in Ukraine European standards of life in and out of the country in a leading position in the world. The author examines issues of application of mechanisms for public regulative influence on the economic activity.

The author has considered ways and forms of public regulation and substantiated the necessity of application of public influence measures.

The article deals with the strategic directions of the modernization of Ukraine's economy at the state level. The necessity of public administration modernization processes in the economy is grounded. The basic directions of state policy on modernization of the economy, such as finance, innovation, social, foreign and policy in the development of domestic markets and infrastructure are shown in the article.

It has been determined that the real revival of the economy of Ukraine will take place only after targeted and conscious focusing on its national identity, which means a return to the best historical traditions that have developed in their time of national economic models and economic thought.

Crucial historical and economic foundation in the selection of the model of the national economic system has been proved.

Key words: modernization, economy, territory, region, management, innovations, infrastructure, state, politics, strategy.

Постановка проблеми. Питання пов'язані з перспективами подальших шляхів соціально-економічного розвитку є надзвичайно актуальними. Тому з метою забезпечення стійких темпів економічного зростання та започаткування відповідних якісних змін необхідним є запровадження сучасних стратегічних інструментів. Для підвищення ефективності довгострокової стратегічної перспективи необхідним є дослідження вітчизняного досвіду здійснення аналізу результатів, успіхів і невдач, зіставлення визначених критеріїв з реальними досягненнями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні питання стратегічного управління та ефективного суспільного розвитку досліджені у працях І. Ансоффа, Д. Белла, П. Кругмана, М. Портера, Дж. Стігліца, Й. Шумпетера. Вітчизняні вчені В. Беседін, А. Гальчинський, В. Геєць, Н. Горшкова, Я. Жаліло, І. Крючкова, І. Манцуров, Л. Мусіна, П. Онищенко, Б. Панасюк, С. Чистов тощо. Вчені зробили вагомий внесок у теоретичні засади оновлення системи стратегічного планування економічного та соціального розвитку.

Формування цілей статті передбачає дослідження теоретико-методологічних засад створення стратегічних перспектив управління та державного регулювання соціально-економічним розвитком.

Виклад основного матеріалу. Саме обсяг державного регулювання господарської діяльності, що закладається через прийоми регулювання, визначає виділення в рамках режиму господарської діяльності видів цієї діяльності. Тоб то необхідність здійснення державного регулювання соціально-економічного розвитку у всіх сферах господарювання визначає особливості регулювання господарської діяльності, які насамперед проявляються у наявності спеціальних принципів регулювання, у використанні прийомів регуляторної політики тощо. В. В. Лаптев нагадує, що перехід до ринкової економіки спочатку сприймався як повна відмова від державного регулювання господарської діяльності, як повне саморегулювання підприємництва. Наразі наступив момент усвідомлення

того, що державне регулювання при переході до ринкової економіки в нашій країні є необхідним, що у підприємницькому законодавстві не можна односторонньо орієнтуватися тільки на приватні інтереси, оскільки вони повинні сполучатися з інтересами публічними [3,с.8].

Таким чином, система національної економіки і стратегічні засади її довгострокового соціально-економічного розвитку тісно взаємопов'язані між собою. Спираючись на наукові основи, що враховують ендогенні та екзогенні чинники розвитку, модель національної економіки має стати фундаментом у розбудові української соціальної та економічної стратегічної перспективи.

Щодо моделі розвитку, то це таке утворення, що дозволяє імітувати певний процес. Моделі розробляються і використовуються для досягнення певної мети, через представлення найважливіших особливостей досліджуваних економічних процесів. Спроби змодельовати розвиток були зроблені в Стратегії розвитку регіону(Автономна Республіка Крим) на період 2011—2020 роки. Відповідно до документу розвиток може відбуватися за трьома варіантами (сценаріями) [10,с 27]:

1. "Інерційний" сценарій: збереження "статус-кво", передбачає використання наявного в регіоні санаторно-курортного, туристичного, аграрного, промислового, транспортного, транзитного, ресурсного потенціалів на підставі екстенсивного типу економічного зростання, інерційним шляхом, при збереженні "статус-кво" в структурі економіки та факторах її розвитку. При такому сценарії, заходи державного управління щодо розвитку Криму зорієнтовані на залагодження конфліктів і усунення негативних соціальних наслідків кризових ситуацій, що виникають внаслідок консервації хронічних проблем розвитку регіону.

Згідно з прогнозом економічного і соціального розвитку до 2020 року, підготовленому Національним інститутом стратегічних досліджень, при збереженні "статус-кво" очікується стійке зниження ефективності соціально-економічного розвитку республіки. На тлі ймовірного незначного зростання

продуктивності праці і відносно високих показників економічного зростання очікуються погіршення показників соціального розвитку та рівня життя, підвищення рівня тінізації економіки. При більш високих показниках розвитку туристичного комплексу, ефективність промисловості, сільського господарства, будівництва буде демонструвати тенденцію до зниження.

Ризики розвитку "інерційного" сценарію — це, насамперед, втрата керованості соціально-економічним комплексом, загрози екологічних і техногенних катастроф, неадекватність державних фінансів зростаючому рівню соціального навантаження на бюджет республіки, наростання процесів економічної і соціальної стагнації, посилення етнонаціональної конфліктогенності у Криму, ослаблення міжрегіональних виробничо-коопераційних зв'язків між регіоном та іншою територією країни, що може спровокувати посилення господарської відірваності економіки регіону від економіки країни в цілому.

2. "Мобілізаційний" сценарій: ставка на зовнішні джерела розвитку.

Модель приваблива тим, що не потребує складної та політично обтяжливою реорганізації державного апарату, дозволяє ефективно використовувати наявний кадровий потенціал і відпрацьовану культуру державного управління. "Мобілізаційний" сценарій ефективний як антикризова тактика і створює ілюзію досягнення необхідного стійкого результату при мінімальних витратах часу і ресурсів.

Разом з тим концентрація на цілях антикризового менеджменту, відмова від формування посткризової моделі сталого розвитку, спроби оптимізації сформованої моделі економічного і соціально-політичного розвитку, відмова від політики, спрямованої на зміну та підвищення статусу регіону в системі регіонального та загально-національного поділу праці, переорієнтація інвестиційних потоків в сектори, які мають виключно короткострокову і середньострокову віддачу, не дають адекватної відповіді на виклики, з якими стикається регіон.

Ризик розвитку "мобілізаційного" сценарію — згортання економічної ініціативи та активності на рівні територіальних громад міст, сіл і районів. Фінансово-економічної віддачі від заходів механічної консолідації та концентрації господарсько-ресурсного потенціалу буде недостатньо для здійснення економічного прориву та подолання економічного відставання, призупинення процесів декапіталізації, деградації економічної та соціальної інфраструктури, відставання міжнародної конкурентоспроможності економічного комплексу регіону.

Посилюватиметься секторальна залежність від зовнішніх інвесторів і транснаціональних корпорацій, виникне ризик перетворення економіки регіону в об'єкт зовнішнього управління з боку великих геоекономічних сил.

3. "Модернізаційний" сценарій: успішний регіон в успішній Україні базується на ефективному використанні існуючого в регіоні ресурсного потенціалу на принципах інтенсивного типу економічного зростання.

Зокрема, передбачається, що будуть реалізовані кроки, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності економіки регіону на основі інноваційно-інвестиційної моделі економіки, соціально збалансованої й екологічно-орієнтованої політики випереджального розвитку, створення на території регіону комфортної та безпечної середовища для проживання людини.

Стратегія інвестиційного розвитку розкриває вибір курсу дій, або проникнення на ринок, а під стратегією інвестиційної діяльності розуміють довгострокові заходи наступального або оборонного характеру і вважають, що стратегія - це свідомо і обдумане розробка для досягнення певної мети[1,с. 20].

Інвестиційна стратегія регіону — це модель взаємодії всіх ресурсів, що направляються в матеріальні й нематеріальні активи (у тому числі в «людський капітал»), що дозволяє регіональним органам влади встановити пріоритети розвитку й ефективно виконувати свою місію, досягаючи при цьому стійких конкурентних переваг[4,с 107].

Найбільш типовими цілями розробки регіональної інвестиційної стратегії є наступні[8]:

- вироблення єдиної позиції і загального розуміння змін, що відбуваються в регіональному інвестиційному середовищі;
- визначення напрямків регіонального інвестиційного розвитку та виявлення в результаті налагодження партнерських відносин найбільш ймовірного поведінки державних і приватних організацій, що діють в інвестиційній сфері;
- створення загальних рамок з метою зміцнення інвестиційного потенціалу регіону;
- сприяння суб'єктам інвестиційної системи в прийнятті ними конкретних рішень, що дозволяють підвищити цілеспрямованість і скоординованість дій.

Формування стратегії інвестиційного розвитку регіону відноситься до методів державного управління інвестиційної сфери. Основу нормативно-правового забезпечення стратегічного планування соціально-економічного розвитку регіону становлять Конституція України, Закони України: «Про місцеве самоврядування в Україні»; «Про місцеві державні адміністрації», «Про Генеральну схему планування території України», «Про стимулювання розвитку регіонів», «Про Державну програму економічного та соціального розвитку України» та ін., Бюджетний кодекс, Податковий кодекс України, постанови КМУ[5].

Так в Україні з 2005 року існує державна програма розвитку регіонів. Стратегічне планування регіонального розвитку в Україні було запроваджено Законом «Про стимулювання розвитку регіонів» від 8.09.2005 р. № 2850-IV[закон]. З цією метою розроблено Державну стратегію регіонального розвитку України на період до 2015 р., у якій були визначені ключові проблеми розвитку регіонів, наступним було подовження даної стратегії розвитку в розрізі регіонів до 2020 р. [5].

Сьогодні згідно із Стратегією сталого розвитку "Україна — 2020", затвердженою Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015 [6] метою Стратегії є впровадження в Україні європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі.

У рамках вищевказаної стратегічної цілі доцільно досягнути таких операційних цілей:

- удосконалення системи стратегічного планування регіонального розвитку на загальнодержавному та регіональному рівні;
- підвищення якості державного управління регіональним розвитком;
- посилення міжгалузевої координації в процесі планування та реалізації регіональної політики;
- інституційне забезпечення регіонального розвитку;
  - реформування територіальної організації влади та місцевого самоврядування [5].

Отже, регулювання економіки є інструментом, що використовується державою для впливу на господарську діяльність, але це не єдиний інструмент, що використовується з такою метою. Воно ґрунтується на законодавстві, але вказана характеристика притаманна не тільки йому, а переважній більшості засобів державного впливу на економіку. Водночас відмінною особливістю законодавства, що становить основу регулювання економіки, є його здебільшого імперативний характер. Регулювання — це форма державного впливу на економіку, при порушенні вимог якої, встановлених законодавством, може бути застосована відповідальність. Воно в цілому спрямоване на певне звуження можливостей вибору того чи іншого варіанта поведінки [7, с. 351].

Висновок. У цілому ж стратегічне державне регулювання є таким напрямом державної соціально-економічної політики, який спрямованим на перспективне вдосконалення регуляторної політики між органами державної влади та всіма суб'єктами господарювання, недопущення прийняття економічно недоцільних та неефективних регуляторних актів, зменшення

втручання держави та усунення перешкод для послідуючого розвитку, що здійснюється в межах, та у порядку, встановлених Конституцією та законами України і які спрямовані на скерування суб'єктів господарської діяльності в напрямі, досягнення необхідного соціально-економічного результату.

1. Жданов В. П. *Формирование инвестиционных механизмов в экономике переходного периода [Текст] / В.П. Жданов, А.П. Хлопецкий // Финансово-экономические проблемы регулирования регионального развития. - Калининград, 1998. - Вып.3. - С. 17-24*
2. Кірдан О. П. *Особливості забезпечення ефективного розвитку аграрного сектора економіки України та збалансованості учасників аграрного ринку / О. П. Кірдан // Економічний вісник університету : Збірник наукових праць учених та аспірантів ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» – 2015. – Випуск 25/1. – С. 7-10.*
3. Лаптев В. В. *Проблеми удосконалювання підприємницького законодавства / В. В. Лаптев // Прав. регулювання підприємниц. діяльності. – М., 1995. – С. 4–17.*
4. Пушкар З. *Стратегічне планування регіонального розвитку [Електронний ресурс] / З. Пушкар, Б. Пушкар // Наука молода: минуле, сучасне, майбутнє. – 2008. – Вип. 13. – С. 100-105.*
5. *Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року. Постанова Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385.*
6. *Про Стратегію сталого розвитку "Україна — 2020". Указ Президента України від 12 січня 2015 року. — № 5/2015.*
7. Саніахметова Н. О. *Підприємницьке право: Суб'єкти підприємництва. Кредитування. Оренда. Лізинг. Зовнішньоекономічна діяльність. Інвестиції. Антимонопольне законодавство. Захист від недобросовісної конкуренції. Реклама : навч. посіб. / Н. о. Саніахметова. – К. : А. С. К., 2001. – 704 с.*
8. Седова М.О. // *Формирование и критерии оценки эффективности региональной инвестиционной стратегии. [Электрон. ресурс] / Седова М.О. Библиотека ЕГПУ - Режим доступа: <http://www.egpu.ru/lib/elib/Data/Content/128867586052457742/>*
9. Стойка В. О. *Організаційно-економічні основи активізації енергоощадних технологій у закладах освіти / В. О. Стойка, С. О. Стойка, П. Ю. Курмаєв // Економіка. Фінанси. Право. – 2016. – № 12/4. – С. 45–48.*
10. *О Стратегии экономического и социального развития Автономной Республики Крым на 2011—2020 годы. Постановление Верховной Рады Автономной Республики Крым от 22 декабря 2010 г. № 12116/10.*

73vmelnik@gmail.com